

JOG TUDOMÁNYI KÖZLÖNY

ALAPÍTVÁ: 1866

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA ÁLLAM- ÉS JOGTUDOMÁNYI BIZOTTSÁGÁNAK FOLYÓIRATA

TARTALOM

Tanulmány

- NAGY CSONGOR ISTVÁN:
Jogválasztás az új nemzetközi magánjogi törvényben 189
- TÓTH J. ZOLTÁN:
A jogállamiság tartalma 197
- UITZ RENÁTA:
Lelkiismereti és vallásszabadság a multikulturális
Európában. Hogyan tovább? Hova tovább? 213

Szemle

- TÓTH GÁBOR FERENC:
A bűnügyi letét, avagy a büntető- és pénzügyi jog
sok esetben meddőnek bizonyuló hibridje 229

Jogirodalom, jogélet

- VÖRÖS IMRE:
Politológiai-történelmi-közgazdaságtani szintézis
az elmúlt 30 évről 237

CONTENTS / INHALT

Studies / Abhandlungen

- CSONGOR ISTVÁN NAGY:
Choice of Law in the New Private International Law /
Rechtswahl im neuen Gesetz über internationales Privatrecht 189
- ZOLTÁN TÓTH J.:
The Contents of the Rule of Law /
Inhalt der Rechtsstaatlichkeit 197
- RENÁTA UITZ:
Freedom of Conscience and Religion in the Multicultural
Europe /
Gewissens- und Religionsfreiheit im multikulturellen Europa
– Wie weiter? Wohin weiter? 213

Review / Rundschau

- GÁBOR FERENC TÓTH:
Criminal Deposit, or a Mostly Unsuccessful Hybrid
of Criminal and Financial Law /
Das Strafverfahrensdeposit oder ein Hybrid des Straf- und
des Finanzrechts, das sich meistens als nutzlos erweist 229

Legal Life, Legal Literature / Rechtsliteratur – Rechtsleben

- IMRE VÖRÖS:
Political Scientific-historical-economical Synthesis
of the Last 30 Years /
Politologische-geschichtliche-wirtschaftswissenschaftliche
Synthese der vergangenen 30 Jahre 237

A KIADVÁNY

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
TÁMOGATÁSÁVAL KÉSZÜLT.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

Az MTA Állam- és Jogtudományi
Bizottságának folyóirata

A Szerkesztőbizottság vezetője:
Dr. Korinek László

A Szerkesztőbizottság tagjai:
**Dr. Hamza Gábor, Dr. Lamm Vanda,
Dr. Szalma József**

Főszerkesztő: **Dr. Vörös Imre**

Szerkesztők: **Dr. Szalai Éva,
Dr. Udvary Sándor**

A szerkesztőség címe: 1037 Budapest,
Montevideo u. 14.

Kéziratot nem őrzünk meg, és nem
küldünk vissza. Amennyiben szerzőnk
valamelyik egyetem állam-
és jogtudományi karán tevékenykedik,
a Jogtudományi Közlöny szerkesztősége
csak az egyetem megjelölésével közli
a szerző beosztását. A kar, tanszék
megjelölését csak abban az esetben
közöljük, ha nem jogtudományi
karon tevékenykedő szerzőről
van szó. Igazgatási jellegű funkció
(tanszékvezető, igazgató stb.) közlését
a Szerkesztőbizottság ugyancsak
mellőzi.

A publikálással kapcsolatos további
kérdések a voros44@gmail.com címre
küldhetők.

A Kiadó a lapban megjelenő
tanulmányok szerzőinek azonos
összegű honoráriumot fizet.

Kiadja a HVG-ORAC
Lap- és Könyvkiadó Kft.

hvgorac

Lap- és Könyvkiadó Kft.

Előfizetési díja a 2019. évre: 23 400 Ft.
2019-ben az egyes lapszámok külön is
megvásárolhatók 1950 Ft/szám áron.

Nyomdai munkálatok: Multiszolg Bt.

HU ISSN 0021-7166

A Jogtudományi Közlöny 2000 és
2017 közötti lapszámaiban megjelent
írások teljes szöveggel online
kutathatók a Jogkódexen.
www.jogkodex.hu

Jogkódex

Internetes jogi tudástár

Nagy Csongor István egyetemi tanár, Szegedi Tudományegyetem, az MTA–SZTE Föderális Piacok „Lendület” Kutatócsoport vezetője

Jogválasztás az új nemzetközi magánjogi törvényben*

Az új nemzetközi magánjogi kódex (Nmj. tv.)¹ egyik legnagyobb koncepcionális újítása, hogy széles körben teret enged a jogválasztásnak. Míg elődje, az Nmj. tvr.², bár általános jelleggel megadta a jogot a feleknek, hogy a külföldi jog mellőzését (és helyette a magyar jog alkalmazását) közösen kérjék³, lényegében a szerződésekre korlátozta a jogválasztás lehetőségét.⁴ A magánautonómia ilyen kiterjesztése mindenképpen üdvözlendő: elősegíti a nemzetközi elemet tartalmazó ügyek hatékony megoldását és a tényállással legszorosabb kapcsolatban lévő jog megtalálását.

A kollíziós magánautonómia ilyen szintű térnyerése az EU-s nemzetközi magánjog hatásaként értékelhető, ahol ez az elgondolás fokozatosan általános elvvé vált.⁵ Bár néhány tagállami nemzetközi magánjogban a szerződések körén kívül is megjelent, általánossá válása már európai invenciónak számít. Az természetesen nem meglepő, hogy a magánautonómia elve a szerződéses kollíziós szabályok körében központi helyet foglal el (Róma I rendelet).⁶ Az EU nemzetközi magánjogában azonban a jogválasztás a szerződésen kívüli kötelek (Róma II rendelet)⁷, a házasság felbon-

tása (Róma III rendelet)⁸, a tartás (Tartási rendelet)⁹, az öröklés (Öröklési rendelet)¹⁰ és a házassági vagyoni jog (Házassági vagyoni jogi rendelet és Bejegyzett élettársi vagyoni jogi rendelet)¹¹ területén is érvényesül.

Hall Law Review, 2009/3, 861–917.; T. KADNER GRAZIANO: *Freedom to Choose the Applicable Law in Tort – Articles 14 and 4(3) of the Rome II Regulation*. In: JOHN AHERN és WILLIAM BINCHY (eds.), *The Rome II Regulation on the Law Applicable to Non-Contractual Obligations*, Leiden, Martinus Nijhoff Publishers, 2009. 113–132.

8 A Tanács 1259/2010/EU rendelete a házasság felbontására és a különválásra alkalmazandó jog területén létrehozandó megerősített együttműködés végrehajtásáról. HL L 343., 2010. 12. 29., 10–16. o., 5. cikk.

9 A Tanács 4/2009/EK rendelete a tartással kapcsolatos ügyekben a joghatóságról, az alkalmazandó jogról, a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, valamint az e területen folytatott együttműködésről. HL L 7., 2009. 01. 10., 1–79. A Tartási rendelet 15. cikkében az alkalmazandó jog meghatározása tekintetében a tartási kötelezettségekre alkalmazandó jogról szóló 2007-es Hágai Jegyzőkönyvre utal, amely pedig lehetővé teszi a felek jogválasztását. A felek kijelölhetik a *lex forit* egy meghatározott eljárás céljára (7. cikk) vagy jogválasztási megállapodást köthetnek (8. cikk), amelyben kiköthetik bármelyik fél állampolgársága vagy szokásos tartózkodási helye szerinti jogot, valamint a felek vagyoni viszonyaira, illetve házasságának bontására vagy különválására egyébként alkalmazandó jogot.

10 Az Európai Parlament és a Tanács 650/2012/EU rendelete az öröklési ügyekre irányadó joghatóságról, az alkalmazandó jogról, az öröklési ügyekben hozott határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, valamint az öröklési ügyekben kiállított közokiratok elfogadásáról és végrehajtásáról, valamint az európai öröklési bizonyítvány bevezetéséről. HL L 201., 2012. 7. 27., 107–134., 22. cikk.

11 A Tanács (EU) 2016/1103 rendelete (2016. június 24.) a házassági vagyoni rendszerekkel kapcsolatos ügyekben a joghatóság, az alkalmazandó jog, valamint a határozatok elismerése és végrehajtása területén létrehozandó megerősített együttműködés végrehajtásáról. HL L 183, 2016. 07. 08., 1–29.; A Tanács (EU) 2016/1104 rendelete a bejegyzett

* A szerző ezúton köszöni meg Szabados Tamásnak, az ELTE ÁJK adjunktusának, a tanulmánnyal kapcsolatos észrevételeit.

1 2017. évi XXVIII. törvény a nemzetközi magánjogról

2 1979. évi 13. törvényerejű rendelet a nemzetközi magánjogról

3 Nmj. tvr. 9. §.

4 Ez alól képezett kivételt az Nmj. tvr. 10. §-ának (2) bekezdése, amely a *García Avello*-ügyben hozott ítélet után a többes állampolgárok számára biztosította annak lehetőségét, hogy a születési név vonatkozásában bármelyik állampolgárságuk szerinti jog alkalmazását kérjék. C-148/02. sz., Carlos García Avello kontra État belge ügyben 2003. október 2-án hozott ítélet [EBHT 2003., I-11613. o.].

5 TONI MARZAL YETANO: *The Constitutionalisation of Party Autonomy in European Family Law*. *Journal of Private International Law*, 2010/6, 156.

6 Az Európai Parlament és a Tanács 593/2008/EK rendelete a szerződéses kötelezettségekre alkalmazandó jogról (Róma I.). HL L 177., 2008. 07. 4., 6–16., 3. cikk

7 Az Európai Parlament és a Tanács 864/2007/EK rendelete a szerződésen kívüli kötelek viszonyokra alkalmazandó jogról (Róma II.). HL L 199., 2007. 07. 31., 40–49., 14. cikk (1) bek. A magánautonómiáról a Róma II. rendeletben lásd pl. MO ZHANG: *Party Autonomy in Non-contractual Obligations: Rome II and Its Impacts on Choice of Law*. Seton

A jelen tanulmány ennek a jelentőségét és szerepét tekintve újragondolt jogintézménynek a jogpolitikai hátterét és gyakorlati vonatkozásait mutatja be. Felvázolja a kollíziós jogi magánautonómia funkcióit és jogpolitikai indokait (anyagi jogi autonómia lecsapódása, jogbiztonság és előre láthatóság, gyakorlati előnyök, rossz jog alapján történő cselekvés kezelése) és bemutatja az Nmj. tv. különböző rendelkezéseiben megjelenő jogválasztás fogalmi tipológiáját (megállapodáson és „hatalmasságon” alapuló jogválasztás, explicit és implicit jogválasztás, szabad és listáról történő jogválasztás). A tanulmányt a következtetések összefoglalása zárja.

I.

Mik a kollíziós jogi magánautonómia funkciói és magyarázatai?

A magánautonómia kérdésének vizsgálata során, mindekelőtt, a magánautonómia elvének jogpolitikai indokai visszavezető ontológiai kérdést kell megválaszolnunk. Az alábbiakban a tanulmány számba veszi a magánautonómia lehetséges indokait. Első lépésben, a magánautonómia hagyományos indokai kerülnek vizsgálatra, bemutatva, hogy azok az érvek, amelyek a felek korlátlan jogválasztási szabadságát a szerződések tekintetében alátámasztják, a szerződések vagy legalábbis a kötelmi jog területén kívül nagyrészt hiányoznak. Második lépésben, a magánautonómia azon jogpolitikai indokait vizsgálom, amelyek a szerződések, illetve a kötelmi jog körén kívül a magánautonómia észszerű megalapozását adhatják, és bemutatom, hogy ezek a funkciók csak korlátozott magánautonómiát tesznek indokolttá, amelynek során a felek csak a jogszabály által felkínált „étlapról” választhatnak.¹² A jogválasztás széles körű szerepét az EU nemzetközi magánjogában ezenfelül a belső piac logikája is indokolja. A kérdésnek ezt a vonatkozását a jelen tanulmány nem vizsgálja.¹³

zett élettársi kapcsolatok vagyoni jogi hatásaival kapcsolatos ügyekben a joghatóság, az alkalmazandó jog, valamint a határozatok elismerése és végrehajtása területén létrehozandó megerősített együttműködés végrehajtásáról. HL L 183, 2016. 07. 08., 30–56.

12 Vö. MATTHIAS LEHMANN: *Liberating the Individual from Battles between States: Justifying Party Autonomy in Conflict of Laws*. In: *Vanderbilt Journal of Transnational Law*, 2008. 41. évf. 392–393. („[P]redictability could be secured in ways other than by party autonomy. For instance, if courts all over the world adopted the same choice-of-law rules, parties would also be able to predict which law would be applied to their dispute. [...] The theory which nevertheless favors party autonomy as a means to secure predictability is of course based on the experience that states are unable to agree on uniform choice-of-law rules”).

13 Ebben a vonatkozásban lásd NAGY CSONGOR ISTVÁN: *What function may party autonomy have in international family and succession law? An EU perspective*. In: *Nederlands Internationaal Privaatrecht, Special Issue on Party Autonomy in International Family Law*, 2012. 4. sz. 576–586.; NAGY CSONGOR ISTVÁN: *A magánautonómia jogpolitikai indokai a nemzetközi család- és öröklési jogban*. In: *Bonas iuris margaritas quarens. Emlékkötet a 85 éve született Bánrévy Gábor tiszteletére*. Szerk.: Szabó Sarolta. Budapest, Pázmány Press. 2015. 251–278.

1.A kollíziós magánautonómia mint kvázi alapjog és az anyagi jogi autonómia lecsapódása

Ezen elmélet szerint, a nemzetközi magánjogi magánautonómia az egyén általános autonómiájának része, ezért (mind általában, mind a nemzetközi magánjogban) egy önmagában vett cél. A jogválasztás szabadsága az anyagi jogi autonómia lecsapódása¹⁴ vagy még ambiciózusabban: levezethető lehet az egyént megillető általános cselekvési szabadságból.¹⁵ Ennek értelmében, a szerződés nem a felekre a jog erejénél fogva rótt, hanem a felek döntése által autonóm módon létrehozott kötelezettség.¹⁶ Más szóval: a szerződés nem a jog szentesítése révén válik a felekre nézve kötelezővé, hanem kötelező erejét önmagából nyeri. Ennek az elméletnek a következő lépése az a tétel, hogy a nemzetközi elemet tartalmazó szerződések esetén a felek „kilépnek” az állami jogból és egy „jogmentes” tér részévé válnak.¹⁷

Ebben a vonatkozásban arra is rá kell mutatni, hogy a szerződések esetén a harmadik felekre gyakorolt hatások

14 Lásd ERNEST G. LORENZEN: *Validity and Effects of Contracts in the Conflict of Laws*. *Yale Law Journal*. 1921/1, 572–575; LEHMANN i. m. 415 („In a way, party autonomy resembles the role of the will in national contract law”); HORATIA MUIR WATT: „Party Autonomy” in *International Contracts: From the Makings of a Myth to the Requirements of Global Governance*. *European Review of Contract Law*, 2010/3, 257. („[A]ccording to traditional discourse, the empowerment of private actors to choose the law governing their relationship is a natural consequence, and indeed the mirror image, of freedom of contract in the domestic sphere”). Az anyagi jogi magánautonómiával kapcsolatban lásd A. COLOMBI CIACCHI: *Party Autonomy As a Fundamental Right in the European Union*. *European Review of Contract Law*, 2010/3, 303–318. Vö. *Code civil*, 1134. cikk (1) bek. („Les conventions légalement formées tiennent lieu de loi à ceux qui les ont faites”).

15 Lásd LEHMANN i. m. 417–418.

16 NYGH i. m. 7.

17 Lásd FLEUR JOHNS: *Performing Party Autonomy*. *Law and Contemporary Problems*, 2008/3, 249. A ‘*contrat sans loi*’ fogalmáról lásd PIERRE MAYER – VINCENT HEUZÉ: *Droit international privé*. 8. kiadás. Paris, Montchrestien, 2004. 514.; LEHMANN i. m. 414. („[T]he problem of today’s world is that there are a number of laws that demand their application. From a legal perspective, too many contradictory rules with equal right to be followed create a void. Thus, we are back in a state of nature, or more precisely, in a „modern state of nature”, where there is no objectively applicable law – paradoxically because of an abundance of law. In this context, the parties regain their residual power to regulate their relationships. Party autonomy means nothing more than that people can take care of their own affairs”); RONALD A. BRAND: *Balancing Sovereignty and Party Autonomy in Private International Law: Regression at the European Court of Justice*. In: *Johan ERAUW – Vesna TOMLJENOVIC – Paul Volken (eds.): Liber Memorialis Petar Šarčević: Universalism, Tradition and the Individual*. Munich, Sellier, 2006. 44. („An international law right to democratic government could carry with it significant subsidiarization of authority in the individual, including in the choice of rules applicable to private transactions. It would, of course, be the individual, not the state, that could claim the right to a democratic form of government”). Vö. MUIR WATT i. m. 257–258. („The reasons for which any sovereign state would allow parties, subject to these limits, to contract out of its own rules and substitute those of a neighbouring community, are to be found both in the purported special needs of cross-border transactions and the dilution of the claim of any one state to regulate them exclusively. No „*contrat sans loi*”, then, but a regulated freedom to be subject to the sovereign legal order of one’s choice”).

Tanulmány

kevésbé relevánsak: a szerződéses jogviszonyok relatív szerkezetűek és általában nem ruháznak jogokat vagy keletkeztetnek kötelezettségeket harmadik személyekre nézve. Eltekintve néhány, gyengébb felet tartalmazó szerződéstől¹⁸, és néhány közérdekű szempontokat megjelenítő szabálytól, nincs kényszerítő indoka annak, hogy a feleknek a szerződés tartalmi meghatározására vonatkozó szabadságát korlátozzuk. Noha a jogválasztás hiányában alkalmazandó jog kógens szabályaitól való eltérés nehezen egyeztethető össze a kollíziós jog dogmatikájával, ezeken a fogalmi problémákon segítenek túllépni a korlátlan magánautonómia vitathatatlan gyakorlati érdemei. Más szóval: a magánautonómia elve a szerződések esetén azért széles körben elismert és elfogadott, mert a nemzetközi kereskedelem hatékony eszközeként működik¹⁹, és nem azért, mert dogmatikailag észszerű vagy jól megalapozott lenne. A fogalmi hiányosságokat kiegyenlítik a gyakorlati előnyök.

Az alapjogi megközelítés azonban nem alkalmas arra, hogy a magánautonómia észszerű indokát adja a kötelmi jog körén kívül. Itt, szemben a szerződésekkel, a felek anyagi jogi autonómiája korlátozottabb és a közérdek jelenléte is erősebb. Ezért nem lehet azzal érvelni, hogy a kötelmi jog körén kívül a kollíziós jogi magánautonómia az anyagi jogi autonómia lecsapódása lenne. Ugyan lehetne azzal érvelni, hogy a szerződési jogban is számos kógens szabály található, azonban ezek közrendi kötöttsége gyengébb és valójában a szerződéses kógens szabályok „viszonylagos kógenciája”²⁰ az, amely a szerződések tekintetében a korlátlan magánautonómiát lehetővé teszi. A kötelmi jog körén kívül jelentősek a harmadik személyekre gyakorolt (külső) hatások: míg valóban elfogadható álláspont az egyénnek korlátlan jogválasztási szabadságot adni abban az esetben, ha a releváns kérdés csak őt érinti és nincs hatással másokra²¹, például a család- és dologi jogban a társadalom erkölcsi elvárásai és bizonyos társadalmi intézmények védelmének igénye indokoltá teszik a felek magánautonómiájába történő beavatkozást. Végül, azt is meg kell jegyezni, hogy itt nincs olyan kényszerítő gyakorlati érv, amely a magánautonómia hátrányait kiegyensúlyozná.

18 A fogyasztói, munka- és biztosítási szerződések tekintetében lásd Róma I rendelet, 6–8. cikk. Lásd továbbá C-381/98. sz. ügy Ingmar kontra Eaton [EBHT 2000., I-09305. o.]. A magánautonómia és az Európai Bíróság Ingmar-ügyben hozott ítélete közötti feszültségről lásd H. L. E. VERHAGEN: *The Tension between Party Autonomy and European Union Law: Some Observations on Ingmar GB Ltd v Eaton Leonard Technologies Inc.* *International & Comparative Law Quarterly*, 2002/1, 135–154.

19 Lásd MUIR WATT i. m. 255–256.

20 A „viszonylagosan kógens” kifejezés vonatkozásában lásd LEHMANN i. m. 420.

21 I. m. 423.

2. Jobbiztonság és előreláthatóság

A magánautonómia elvét a jobbiztonság és az előreláthatóság szempontjai is indokolhatják.²² Hatékonysági szempontból a felek általi jogválasztás előnyösebb lehet, mint a felek megállapodása hiányában alkalmazandó kollíziós szabályok, amennyiben elfogadjuk, hogy a felek megfelelőbb döntéseket tudnak hozni. Egyrészt, a felek jobb döntést hozhatnak, és olyan jogot választhatnak, amely jobban illik a helyzetükhöz és az ügyükhöz.²³ Másrészt, a felek megállapodása az alkalmazandó jogot kifejezett és világossá teszi.²⁴ A jogválasztás egyik előnye, hogy az alkalmazandó jog kérdését nem hagyja a kollíziós jog kényére. Az egyes nemzeti kollíziós jogok ugyanis eltérő kapcsoló tényezőket alkalmaznak, így az alkalmazandó jog előzetes megállapítása nehézségekbe ütközhet (illetve annak függvényévé válhat, hogy hol folyik majd az eljárás). Továbbá, bármennyire is világosak a kollíziós szabályok, értelmezési problémák mindig felmerülhetnek. Ezek a bizonytalanságok a jogválasztás segítségével kizárhatók.

Az előreláthatóság követelményének az a megközelítés is megfelelő lehetne, amely a felek számára csak olyan jog választását teszi lehetővé, amely az ügygel bizonyos paraméterek szerint meghatározott kapcsolatban van.²⁵ Az előreláthatóság követelményét a legjobban azonban a korlátlan jogválasztás teljesíti, amely az ügghöz nem kapcsolódó jog választását is lehetővé teszi.

A jobbiztonság és az előreláthatóság célja a szerződések körén kívül is valós érv lehet, noha eltérő mértékben. Például a házassági vagyoni jogban ennek a szempontnak nagyon nagy a jelentősége, mivel itt a felek az állítólagosan alkalmazandó jog alapján megpróbálnak jogkövetkezményeket kiváltani és azt remélik, hogy ezek globálisan elismerésre kerülnek, míg például a házasság felbontása tekintetében ez a szempont, gyakorlati értelemben, kevésbé tűnik jelentősnek.

3. A magánautonómia gyakorlati érdemei – az ügygel kapcsolatban nem lévő jog választásának tolerálása

A magánautonómia elve mellett talán legfontosabb érv a nemzetközi kereskedelmi jogban tisztán gyakorlati jel-

22 Lásd MORRIS J. LEVIN: *Party Autonomy: Choice-of-Law Clauses in Commercial Contracts.* *Georgetown Law Journal*, 46. évf., 1958, 269. (a kereskedelemben az előreláthatóságot a legjobban a magánautonómia szolgálja); AMOS SHAPIRA: *Territorialism, National Parochialism, Universalism and Party Autonomy: How Does One Square the Choice-of-Law Circle?* *Brooklyn Journal of International Law*, 26. évf., 2000, 202–203; MO ZHANG: *Party Autonomy and Beyond: An International Perspective of Contractual Choice of Law.* *Emory International Law Review*, 20. évf., 2006, 553; LEHMANN i. m. 392–393; YETANO i. m. 184–186.

23 Lásd RÜHL i. m. 176–177, különös tekintettel a 100. lábjegyzetre.

24 Lásd VERHAGEN i. m. 143.

25 Lásd Proposal for a Council Regulation (EU) implementing enhanced cooperation in the area of the law applicable to divorce and legal separation, COM(2010) 104 final, COM(2010) 105 final, 3. cikkel kapcsolatos észrevételek.

legű.²⁶ A korlátlan magánautonómiának jelentős előnyei vannak a nemzetközi kereskedelemben, amelyek mellett eltörpülnek az ügghöz nem kapcsolódó jog választásának lehetővé tételéből származó esetleges hátrányok.²⁷

A szerződéskötési gyakorlatban a jogválasztás során általában nem a választott jog megfelelése a fő szempont; a jogválasztás mögött gyakran a felek információs költségeivel kapcsolatos megfontolás húzódik meg. A felek gyakran azért választanak egy adott jogot, mert mindketten járatosak benne, például mert ezt a jogot tekintik az adott iparág *lingua francájának*, amelyhez a piaci gyakorlat is igazodik, mint például New York állam joga a pénzügyi ügyletek esetén. Más ügyekben a felek egy semleges jogot kötnek ki (egy harmadik állam jogát), mert el akarják kerülni, hogy közöttük információs aszimmetria álljon fenn: egy harmadik állam jogának választása biztosítja a felek egyenlőségét. Gyakran előfordul, hogy a felek nincsenek teljesen tisztában a választott jog tartalmával, de tudják, hogy a mindkét fél számára idegen jog választása biztosítja a „fegyverek egyenlőségét”.

Emellett arra is utalni kell, hogy a szerződések körén kívül az egyes jogrendszerek között sokkal jelentősebb különbségek vannak, mint az egyes nemzeti szerződési jogok között. A civilizált jogrendszerek között, az általános elvek szintjén, megfigyelhető egy bizonyos konvergencia. Van néhány olyan alapelv, amely része a legtöbb fejlett jogrendszernek: *pacta sunt servanda*, *clausula rebus sic stantibus*, *impossibilia nulla obligatio est*, *vis major* stb. A szerződések körén kívül azonban a kép sokkal tarkább. Egyes országokban a felek szinte automatikusan fel tudják bontani (bontatni) a házasságot, más országokban ez az eljárás évekig is eltarthat, míg akad olyan ország (Fülöp-szigetek), amely nem is ismeri a házasság felbontásának intézményét. Hasonlóan, egyes jogrendszerek a teljes és korlátlan végrendelkezési szabadság talaján állnak, míg mások ez elé a szabadság elé kötelező rész formájában korlátot állítanak.

Az üggyel legszorosabb kapcsolatban álló jog megtalálásának és alkalmazásának célja (ti. ez a jog fogja megadni az adekvát választ) nehezen hozható közös nevezőre a felek arra vonatkozó szabadságával, hogy az üggyel kapcsolatban nem álló jogot is választhatnak, szemben az üggyel kapcsolatban lévő jog választásával, amely összhangba hozható a kollíziós jog hagyományos megközelítésével. A kollíziós jogban egymással konkuráló kapcsoló tényezők állnak fenn, amelyek elviekben egyaránt alkalmasak lehetnének az alkalmazandó jog, vagyis a jogviszony székhelyének megtalálására; a fórum kollíziós szabályainak hozniuk kell egy döntést és ki kell választaniuk az egyik lehetséges kapcsoló tényezőt; azzal, hogy a kollíziós jog a feleknek korlá-

tozott jogválasztási szabadságot ad, azt is elismeri, hogy ezek a kollíziós tényezők kölcsönösen elfogadhatóak. Másrészt, nem tűnik meggyőzőnek az az álláspont, hogy az ügghöz nem kapcsolódó jognak van a legszorosabb kapcsolata az üggyel, csak azért, mert a felek történetesen azt választották. Ebből a szempontból a felek korlátlan jogválasztási szabadsága fogalmilag hibásnak tekinthető.²⁸ Ugyanakkor úgy tűnik, hogy a nemzetközi magánjog nagyobb súlyt fektet a gyakorlati hasznosságra, mint az elméleti konzisztenciára. A felek korlátlan jogválasztási szabadsága (az ügghöz nem kapcsolódó jog választásának lehetősége) nincs összhangban a legszorosabb kapcsolat elvével, azonban a nemzetközi magánjog (az általános magánjogi autonómia elve által befolyásoltan) azt az álláspontot foglalja el, hogy a nem kapcsolódó jog választásából eredő hátrányok eltörpülnek a jogválasztás világos és kiszámítható szabályaiból fakadó előnyökhöz képest. Ezt a mérleget alapvetően befolyásolja a harmadik személyek esetleges részvétele: a megválaszolendő kérdés, hogy vajon a felek jogválasztása hátrányosan érintheti-e harmadik személyek jogos érdekeit (beleértve a közérdeket), ezáltal növelve a magánautonómia hátrányait.

A magánautonómia a szerződések körén kívül minden bizonnyal kisebb gyakorlati érdemekkel rendelkezik, mint a szerződések esetén, és itt nem is tölthetné be azt a funkciót, mint amit a szerződési jogban betölt. Így az ebből a szempontból vett gyakorlati érdek nem alkalmas arra, hogy kiegyenlítsék a fogalmi inkonzisztenciából és a harmadik személyekre gyakorolt hatásokból fakadó hátrányokat.

4. Rossz jog alapján történő eljárás

A „rossz jog alapján történő eljárás” (*„Handeln unter falschem Recht”*) érdekes értelmezési problémákat vet fel olyan esetekben, amikor a felek (vagy a fél) egy olyan jog szabályaival összhangban jár el, amelyet alkalmazandónak vél, míg magatartása meg kell feleljen egy másik (ténylegesen alkalmazandó) jog követelményeinek.²⁹ Az egyes kollíziós jogok ezt a problémát különböző fokú empátiával kezelik. Egyrészt, eljárhatnak teljesen ignoráns módon, figyelmen kívül hagyva a felek hibás feltételezéseit és minden további nélkül alkalmazva a *lex causae*. Másrészt, al-

26 MUIR WATT i. m. 255–256.

27 LEHMANN i. m. 394. („One could argue that states would honor freely negotiated choice-of-law clauses in order to secure the conditions necessary for the functioning of international commerce.”)

28 Vö. JOSEPH H. BEALE: *What Law Governs the Validity of a Contract*. Harvard Law Review, 1909/1, 260. (A jogválasztás fogalmilag hibás, mivel elvi értelemben jogalkotársra hatalmazza fel a feleket); JOSEPH H. BEALE: *A Treatise on the Conflict of Laws*, Vol. 2. New York, Baker, Voorhis & Co, 1935. 1080. (A kollíziós jogválasztás lényegében jogalkotót csinál bármely két olyan emberből, akik úgy döntenek, hogy egymással szerződést kötnek.); LEHMANN i. m. 383. („Indeed, the freedom of the parties to choose the applicable law must cause theoretical headaches to any serious positivist”).

29 Lásd pl. CORNELIA MUNZER: *Handeln unter falschem Recht*. Frankfurt am Main, Peter Lang, 1992.; CHRISTIAN VON BAR – PETER MANKOWSKI: *Internationales Privatrecht*. Vol. I. Munich, C. H. Beck, 2003. 705–706.

Tanulmány

kalmazhatják a *lex causae* azonban figyelembe véve a felek jóhiszemű eljárását az anyagi jogi szabályok alkalmazása során (anyagi jogi megközelítés). Harmadrészt, a kollíziós jog tiszteletben tarthatja a „hibás” jog alapján szerzett jogokat (kollíziós megoldás). Ez utóbbi megközelítés elvezet bennünket a szerzett jogok elméletéhez és a származási ország elvéhez. Ebben az esetben, a releváns kérdés az, hogy a rossz *lex causae*hoz vezető kapcsoló tényező elfogadható-e a fórum számára.

A magánautonómia eszközül szolgálhat a „rossz jog alapján történő eljárás” problémájának megoldásához: amennyiben a felek megválaszthatják az alkalmazandó jogot, a vélt alkalmazandó jog alapján történő eljárásukat egy jogválasztással megmenthetik.

A korlátlan magánautonómia nemcsak megoldja a „rossz jog alapján történő eljárás” problémáját, hanem egyenesen kizárja azt, mivel egy adott jog alapján történő eljárás egyúttal implicit jogválasztásnak minősülhet. A korlátozott jogválasztás lehetősége – amikor a felek meghatározott jogok közül választhatnak – ugyanezekkel az érdekekkel rendelkezik, azzal, hogy a „rossz jog alapján történő eljárás” problémája továbbra is felmerül, amennyiben a felek egy olyan jog alapján járnak el, amely nincs az „étlapon”.

A magyar³⁰ és a német bíróságok gyakorlata több példával szolgál a „rossz jog alapján történő eljárásra” vonatkozóan.

A Pf.21948/2009/6. sz. ügyben a magyar bíróságnak egy Svájcban kötött házassági vagyoni szerződés joghatásairól kellett döntenie. A felek magyar állampolgárok voltak, akik Svájcban házasodtak össze és a későbbiekben házassági vagyoni szerződést kötöttek. A megállapodás rögzítette, hogy a házastársak a különvagyoni rendszert választják („*Gütertrennung*”) a svájci polgári törvénykönyv (ZGB) 247. és ezt követő szakaszai alapján. A svájci házassági jog értelmében az általánosan alkalmazandó rendszer a házassági szerzeményközösség („*Errungenschaftsbeteiligung*”); röviden: a házasság ideje alatti szerzemények közös tulajdont képeznek, míg az a vagyon, amely a házasság megkötését megelőzően valamelyik házastársé volt, külön vagyon marad; nagyjából ezt a megközelítést követi a magyar jog.³¹ Ugyanakkor, a házastársak más tulajdoni rendszert is választhatnak. A tulajdonközösségi rendszerben (*Gütergemeinschaft*) a házasság, főszabály szerint, mindkét fél vagyont egyesíti.³² A különvagyoni rendszerben (*Gütertrennung*) a házastársak vagyona teljes mértékben elkülönül egymástól.³³

A magyar bíróságnak a fenti (Svájcban kötött) házassági vagyoni szerződés jogkövetkezményeit kellett megítél-

nie. A Fővárosi Ítéltábla azt állapította meg, hogy a megállapodás alakilag érvényes, mivel azt közjegyző készítette, és mint közokiratot Magyarországon az Apostille Egyezmény³⁴ alapján el kell ismerni. Az Ítéltábla, az akkor hatályos Nmjt. tv. alapján, azt is megállapította, hogy magyar jog alkalmazandó, mivel mindkét fél magyar állampolgár.

A házassági vagyoni szerződés vizsgálata során az Ítéltábla megállapította, hogy „a házassági vagyoni szerződés tartalmi követelményének az a megállapodás felel meg, ami a házastársak által választott vagyoni rendszer általános elveire, szabályaira utalás mellett, teljes részletességgel rendezi vagyoni viszonyait. E követelménynek az örökösök és az I. rendű alperes megállapodása nem felel meg, mert csupán általánosságban és elvként fogalmazza meg azt, hogy vagyont maguk kezelik, használják és rendelkeznek felette, azonban a Csjt. szabályaitól eltérő vagyoni viszonyokat rendező, konkrét rendelkezést nem tartalmaz. Ebből következően a megállapodás nem minősül a Csjt. 27. § (2) bekezdése szerinti házassági vagyoni szerződésnek, ezáltal nem alkalmas a házastársak vagyoni viszonyainak a Csjt. rendelkezéseitől eltérő rendezésére sem.”

Ezért a Fővárosi Ítéltábla az akkor hatályos Csjt. szabályait alkalmazta, amelynek értelmében, főszabály szerint, a házasság alatt szerzett vagyon közös vagyon, míg az ezt megelőzően szerzett vagyon különvagyoni. A bíróság nem követte az anyagi jogi jogválasztás elméletének megközelítését, vagyis, hogy úgy alkalmazza a külföldi jog szabályait mintha azok szerződéses rendelkezések lennének, így inkorporálva azokat a megállapodásba. A bíróság figyelmen kívül hagyta, hogy a felek jóhiszeműen egy rossz jog alapján jártak el.

A „rossz jog alapján történő eljárásra” az öröklési jog területén is találunk példát a magyar bíróságok gyakorlatából.

Tipikus külföldi elemet tartalmazó öröklési jogi ügy, amikor a magyar állampolgárnak született örökös egy másik országba emigrál, ahol évtizedeken keresztül él és szintén állampolgárságot szerez.³⁵ Ebben az esetben az öröklési jogviszonyra alkalmazandó jog, a korábban hatályos Nmjt. tv. 36. §-a alapján, könnyűszerrel meghatározható volt: habár az elhunyt többes állampolgár (volt), az egyik állampolgársága magyar; ezért az Nmjt. tv. 11. §-a értelmében a személyes joga a magyar jog. Ez a szabály attól függetlenül érvényesült, hogy az elhunyt már fiatal korában letelepedett a külföldi államban és életének nagy részét ott is élte le. Ez a belső feszültség különösen akkor válik nyilvánvalóvá, amikor az örökös az új lakóhelye (és új állampolgársága) szerinti külföldi országban végrendeletet, amelynek jogával a végintézkedés tökéletesen összhangban volt; és ezen ország kollíziós szabályai szerint ezt a jogot is kellett alkalmazni, vagy azért, mert lehetővé tette

30 A fentiekben vizsgálat magyar joggyakorlattal kapcsolatban lásd NAGY CSONGOR ISTVÁN: *Private International Law in Hungary*. Alphen aan den Rijn, Kluwer Law International, 2012. 103–104. és 110–111.

31 ZGB 196–220. §

32 ZGB 221–246. §

33 ZGB 247–251. §

34 1961-es Apostille Egyezmény.

35 Lásd pl. Pf.20930/2009/12. sz. ügy (Fővárosi Ítéltábla).

a jogválasztást és az örökhatóság ezt a jogot választotta, vagy azért, mert ezen ország kollíziós jogának objektív szabályai alapján ezt a jogot kellett alkalmazni. Ezekre a végintézkedésekre ugyanis az Nmj. tvr. értelmében a magyar jog (mint személyes jog) vonatkozott (még akkor is, ha az örökhatóság a végintézkedés megtételekor nem számolt a magyar jog lehetséges alkalmazásával), amelynek alapján a végintézkedés érvénytelen lehetett.

A felek korlátozott jogválasztása minden bizonnyal elejét vehette volna a fenti dilemmák felmerülésének.

A német bíróságok anyagi jogi megközelítést követtek a „rossz jog alapján történő eljárás” esetén. A 16 T 3295/97. sz., 1997. június 2-i ítéletében³⁶ a *Landgericht München I* egy olyan végintézkedést vizsgált, amelyet ugyan a francia jog „inspirált”, azonban amelyre a német kollíziós szabályok szerint a német jog volt irányadó. A francia kollíziós szabályok alapján francia jog volt alkalmazandó és az örökhatóság az alapján a feltételezés alapján járt el, hogy a francia jog irányadó: végrendeletét francia nyelven tette meg, egy francia közjegyző előtt, annak szövege francia jogi terminusokat használt és az örökhatóság lakóhelye, a releváns időszakban, Franciaországban volt. A végrendelet az alábbi rendelkezést tartalmazta: „az ingó és ingatlan vagyonom szabad rendelkezési jogom alá eső részét leányomra hagyom”. A *Landgericht München I* megállapította: noha az alkalmazandó jogot akkor is alkalmazni kell, ha az örökhatóság végintézkedését egy olyan jog alapján tette, amely nem alkalmazandó, ezt az alkalmazandónak vélt jogot a végrendelet értelmezése során figyelembe kell venni. A „vagyom szabad rendelkezési jog alá eső része” kifejezést a német jog nem ismeri, ez egy francia jogi kategória. A német jog értelmében az örökhatóság az egész hagyaték fölött rendelkezhet, míg az örökségből kizárt gyermeknek egy korlátozott igénye van a kötelesrész alapján, amelynek értéke a fele annak, mint amit a törvényes öröklési rendben örökölt volna. Ebben az ügyben az örökhatóságnak két gyermeke volt, így a francia jog értelmében mindegyik gyermek, a törvény erejénél fogva, megörökölné a hagyaték egyharmadát, míg az örökhatóság a fennmaradó egyharmad fölött rendelkezhetne (ez a hagyaték szabad rendelkezési jog alá eső része). A *Landgericht München I* úgy értelmezte a végrendeletet, mint amely a hagyaték egyharmada vonatkozásában tartalmaz rendelkezést, míg a hagyaték fennmaradó részére a törvényes öröklés szabályait alkalmazta.³⁷

³⁶ Lásd JAYME esetelemzését in *IPRax* 1998, 117.

³⁷ Az anyagi jogi megközelítést követte a *Bundesgerichtshof* a IV ZR 93/05 sz. ügyben hozott ítéletében (2006. március 22.). További, a rossz jog alapján történő eljárással kapcsolatos német ügyeket ismertet: ERIK JAYME: *Party Autonomy in International Family and Succession Law: New Tendencies*. In: *Yearbook of Private International Law*, 11. évf. 2009, 5–7.

II.

A jogválasztás tipológiája az Nmj. tv.-ben

Az Nmj. tv. jogválasztással kapcsolatos szabályai fogalmilag három szempont mentén tipologizálhatóak: az alkalmazandó jog megválasztására egyoldalúan kerülhet-e sor (kollíziós jogi hatalmasság) vagy ahhoz valamilyen megállapodás szükséges; kifejezettnek kell-e lennie a jogválasztásnak, vagy elegendő az alkalmazandó jog implicit megválasztása; bármilyen jogot választhatnak-e a felek, illetve a fél, vagy kizárólag a törvény által felkínált listáról választhatnak? Ez a tipizálás annyiban fogalmi-dogmatikai jellegű, hogy – legalábbis a megállapodáson alapuló jogválasztást figyelembe véve – a jogválasztás a kötelmi jogban megengedő (implicit jogválasztásra is lehetőség van és a felek bármelyik állam jogát választhatják), míg más területeken (családjog, dologi jog) a jogválasztás kifejezett kell, hogy legyen és a felek csak a törvény által lefektetett kapcsoló tényezők által meghatározott jogok közül választhatnak. Ettől függetlenül mind dogmatikailag, mind gyakorlati szempontból fontos részletezni ezeknek a fogalmi elhatárolásoknak a tartalmát és rámutatni azok különbségeire.

Az Nmj. tv. a magánautonómia vonatkozásában egységesen a kollíziós jogi jogválasztás talaján áll. Szemben az anyagi jogi jogválasztással, amely szerint a felek által választott jogot csak azon jog kógens szabályainak keretei között lehet alkalmazni, amely egyébként (jogválasztás hiányában) alkalmazandó lenne, a kollíziós jogválasztás értelmében a felek által választott jogot a jogválasztás hiányában amúgy alkalmazandó jog kógens szabályaira tekintet nélkül kell alkalmazni.³⁸ Ez alól a szerződéses és szerződésen kívüli kötelek körében találunk kivételt a nemzetközi elemet nem tartalmazó tényállások számára [Nmj. tv. 50. §-ának (4) bekezdése és 63. §-ának (3) bekezdése]: ha a szerződéses vagy szerződésen kívüli jogviszony csak egy állam jogához kapcsolódik, a jogválasztás nem sértheti a jognak azokat a szabályait, amelyekről megállapodással nem lehet eltérni. A nemzetközi elemet nem tartalmazó tényállások illetén kezelésének a kötelmi jog területére történő korlátozása logikus: a kötelmi jog területén kívül ugyanis kötött jogválasztás érvényesül, vagyis a fél, illetve a felek csak a törvény által lefektetett kapcsoló elvek által meghatározott jogot választhatják; ebből kifolyólag amennyiben a törvény által lefektetett kapcsoló tényező külföldi jogra mutat, annak választása esetén nem állítható, hogy a jogválasztásra belső ügylet vonatkozásában került sor.

³⁸ NAGY CSONGOR ISTVÁN: *Nemzetközi magánjog*. HVG-ORAC, Budapest, 2017. 129.

Tanulmány

1. Egyoldalú és két-, illetve többoldalú jogválasztás: kollíziós jogi hatalmasság és kollíziós jogi megállapodás

A jogválasztás lehet egyoldalú vagy két-, illetve többoldalú. Míg szerződések esetén az alkalmazandó jogot a felek választhatják, addig számos esetben a jogválasztás lehetőségével egyoldalú nyilatkozat útján lehet élni. Ez utóbbi esetek nemcsak olyan ügyeket fognak át, ahol nincs ellenérdekű fél (például névjog), hanem olyan eseteket is, amikor az ügy egy kontradiktórius eljárás keretében kerülhet megítélésre (például személyhez fűződő jogok megsértése).

Megállapodás alapján a felek megválaszthatják az alkalmazandó jogot a szerződések [Nmj. tv. 50. §-ának (1) bekezdése], a szerződésen kívüli kötelmi jogviszonyok [Nmj. tv. 63. §-ának (1) bekezdése], a házassági vagyoni jog, az élettársak és a bejegyzett élettársak vagyoni jogviszonyai [Nmj. tv. 28. §-ának (1) bekezdése, 36. §-a és 37. §-ának (1) bekezdése] és bizonyos dologi jogi kérdések vonatkozásában. Az Nmj. tv. 44. §-ának (3) bekezdése a tulajdon-jog-fenntartással történő eladás esetére teszi lehetővé a rendeltetési hely jogának választását a dologi jogi kérdésekre vonatkozóan; az Nmj. tv. 45. §-ának (1) bekezdése alapján tulajdonát ruházás esetén a felek választhatják a dolog fekvése vagy a dolog szerződés szerinti rendeltetési helye államának jogát, valamint az Nmj. tv. 45. §-ának (2) bekezdése értelmében, amennyiben a vállalati (üzleti) vagyon, mint egész száll át, a felek a dologi jogi joghatásokra – ingatlan kivételével – választhatják a jogelőd személyes jogát.

Az Nmj. tv. több esetben biztosít egy félnek kollíziós jogi hatalmasságot, vagyis annak a lehetőségét, hogy az alkalmazandó jogot egyoldalú nyilatkozattal megválaszthassa. Az Nmj. tv. 16. §-a lehetővé teszi, hogy az ember a névviselésre irányadó személyes jog helyett a magyar jog alkalmazását kérje, illetve többes állampolgár számára, hogy születési nevének viselésére bármelyik állampolgársága szerinti jogot válassza. Az Nmj. tv. 19. §-a értelmében, a nagykorú cselekvőképes személy cselekvőképességének jövőbeli korlátozása vagy érdekeinek védelmére való képességének hiánya esetére tett jognyilatkozatának létrejöttére, érvényességére, terjedelmére, módosítására és visszavonására, a jognyilatkozat keletkezésekor fennálló szokásos tartózkodási helye szerinti állam joga helyett, a nagykorú cselekvőképes személy írásbeli nyilatkozattal választhatja az állampolgársága, a korábbi szokásos tartózkodási helye, valamint meghatározott vagyontárgy vonatkozásában a fekvési hely szerinti jogot. Az Nmj. tv. 23. §-a értelmében, az, akinek személyhez fűződő jogát megsértik, a jogválasztás hiányában irányadó jog helyett (sértett szokásos tartózkodási helye, illetve jogi személy esetén a létesítő okirata szerinti székhely szerinti jog) választhatja a sértett érdekeinek központja szerinti jogot, a jogsértő szokásos tartózkodási helye (jogi személy esetén létesítő okirata szerinti székhelye) szerinti jogot vagy magyar jogot.

A magánautonómia, illetve jogválasztás kifejezéseket a

nemzetközi magánjogi szakirodalom hagyományosan olyan helyzetek leírására használja, amikor az alkalmazandó jog kiválasztása megállapodáson alapul. Első látásra ugyanezt a fogalomhasználatot alkalmazza az Nmj. tv. 9. §-a, amikor „jogválasztásról szóló megállapodás[ról]” és nem nyilatkozatról beszél. A jogválasztás kifejezés ilyen értelmű leszűkítése azonban nem lenne helytálló. Az Nmj. tv. indokolása egyértelművé teszi, hogy a 9. § szerinti jogválasztás mind a megállapodáson alapuló, mind pedig egy egyoldalú jogválasztást magában foglalja („a felek [vagy bizonyos esetekben csak az egyik fél] megválasszák a jogviszonyukra, jogvitájukra alkalmazandó jogot”). Emellett, az Nmj. tv. fentiekben ismertetett, az alkalmazandó jog egyoldalú megválasztását lehetővé tevő szabályai több helyen használják a jogválasztás kifejezést [Nmj. tv. 16. §-ának (2) bekezdése, 19. §-ának (2) bekezdése és 23. §-ának (2) bekezdése egyaránt arra utal, hogy a fél az amúgy alkalmazandónak rendelt jog helyett valamilyen más jogot választhat].

Ennek a kérdésnek komoly gyakorlati jelentősége van, ami már részben átvezet a következő tipológiai kérdéshez: alkalmazandó-e az Nmj. tv. jogválasztással kapcsolatos általános részi 9. §-a az egyoldalú jogválasztásra? A válasz a kérdésre, a fenti okokból kifolyólag, egyértelműen igen: a törvény által lehetővé tett egyoldalú jogválasztás is jogválasztásnak minősül, ezért arra is kiterjed a törvény 9. §-a.

Ennek a fogalmi besorolásnak az a következménye, hogy – eltérő rendelkezés hiányában – az egyoldalú jogválasztásnak is kifejezettnek kell lennie. Emellett, érvényesül az a szabály, hogy a jogválasztás nem sértheti harmadik személyek szerzett jogait. Természetesen, az egyoldalú jogválasztás önmagában nem tekinthető úgy, hogy sérti harmadik felek jogait, hiszen annak az a célja, hogy valaki számára kollíziós jogi hatalmasságot biztosítson.

2. Kifejezett és implicit jogválasztás

A jogválasztás lehet explicit vagy implicit. Az Nmj. tv. 9. §-a (1) bekezdésének a) pontja értelmében az általános szabály szerint, eltérő rendelkezés hiányában, a jogválasztásnak kifejezettnek kell lennie. Ilyen eltérő, implicit jogválasztást lehetővé tevő rendelkezést találunk a szerződéses és a szerződésen kívüli kötelmek vonatkozásában: az Nmj. tv. 50. §-ának (1) bekezdése a szerződések, 63. §-ának (1) bekezdése pedig a szerződésen kívüli kötelmi jogviszonyok tekintetében mondja ki, hogy a jogválasztásra implicit módon is sor kerülhet, ha az a szerződés rendelkezéseiből vagy az ügy körülményeiből egyértelműen megállapítható. Ezen kivételek körén kívül a kifejezett jogválasztás követelménye érvényesül.

3. Szabad és kötött jogválasztás

Európában a szerződések körében, a hagyományos megközelítés szerint, a jogválasztás annyiban (is) szabad, hogy a

felek bármilyen jogot választhatnak, tehát az üggyel egyébként semmilyen kapcsolatban nem lévő állam jogát is. Ezt az Nmj. tv. a szerződéseken túl a szerződésen kívüli kötelmek vonatkozásában is alkalmazza. A kötelmi jog körén kívül azonban a kötött jogválasztás elve érvényesül, vagyis a felek (illetve egyoldalú jogválasztás esetén a fél) csak a törvény által lefektetett kapcsoló tényezők által meghatározott jogok közül választhatnak. Egyoldalú jogválasztás esetén a választható jogok köre mindig, megállapodáson alapuló jogválasztás esetén pedig a kötelmi jog körén kívül kötött.

Az Nmj. tv. 16. §-a a névviselésre vonatkozóan a magyar jog választását teszi lehetővé, illetve többes állampolgár számára, születési nevének viselése vonatkozásában, bármelyik állampolgársága szerinti jog választását. Az Nmj. tv. 19. §-a a nagykorú cselekvőképes személy cselekvőképeségének jövőbeli korlátozása vagy érdekeinek védelmére való képességének hiánya esetére tett jognyilatkozatának létrejöttére, érvényességére, terjedelmére, módosítására és visszavonására vonatkozó az állampolgárság, a korábbi szokásos tartózkodási hely, valamint meghatározott vagyontárgy vonatkozásában a fekvési hely jogának választását teszi lehetővé. Az Nmj. tv. 23. §-a a személyhez fűződő jogok vonatkozásában lehetővé teszi a sértett érdekeinek központja szerinti jog, a jogsértő szokásos tartózkodási helye (jogi személy esetén létesítő okirata szerinti székhelye) szerinti jog és a magyar jog választását.

Hasonló, „menüről” történő jogválasztás érvényesül a házassági vagyonjog, az élettársi és a bejegyzett élettársi kapcsolat, valamint a dologi jog körében. Az Nmj. tv. 28. §-ának (1) bekezdése értelmében a házastársak vagyoni jogviszonyaikra az alábbi jogok valamelyikét választhatják: a házastársak egyikének állampolgársága vagy szokásos tartózkodási helye szerinti jog vagy magyar jog. Az Nmj. tv. 36. §-a és 37. §-ának (1) bekezdése a fenti rendelkezést az élettársak és a bejegyzett élettársak vagyoni jogviszonyai vonatkozásában is alkalmazandónak rendeli. Az

Nmj. tv. 44. §-ának (3) bekezdése a tulajdonjog-fenntartással történő eladás esetén, a dologi jogi vonatkozások tekintetében, a rendeltetési hely jogának választását, 45. §-ának (1) bekezdése tulajdonátruházás esetén a dolog fekvése vagy a dolog szerződés szerinti rendeltetési helye, 45. §-ának (2) bekezdése, a vállalati (üzleti) vagyon mint egész átszállása esetére, ingatlan kivételével, a jogelőd személyes jogának választását teszi lehetővé.

III. Zárszó

A jogválasztás szélesebb körű érvényesülése az Nmj. tv.-ben mindenképpen üdvözlendő jelenség, mivel növeli a nemzetközi magánjogi ügyek hatékony és kiszámítható megoldását. Az alapvetően a szerződések számára kitalált jogintézmény azonban másképp működik a kötelmi jog körén kívül, ahol a kollíziós jog korlátokat és kötöttséget állapít meg. Ennek eredményeként a jogválasztásnak különböző módozatai alakultak ki. A megállapodáson alapuló jogválasztás helyett a törvény több helyen lehetővé teszi az egyoldalú jogválasztást, amely kollíziós jogi „hatalmaságot” ruház az egyik félre. Jelentős különbség van a kötelmi jogi és a kötelmi jog területén kívüli jogválasztás között. Míg a kötelmi jog területén a jogválasztás mind explicit, mind implicit lehet, így a jogválasztás a szerződés rendelkezéseiből vagy az ügy körülményeiből is levezethető, ezen a körön kívül csak a kifejezett jogválasztás kerül kollíziós jogi elismerésre. További különbség, hogy míg a kötelmi jog területén a felek bármelyik állam jogát választhatják, tehát olyan állam jogát is, amely nincs kapcsolatban az üggyel, a kötelmi jog területén kívül csak a törvény által felkívt „menüből” lehet választani: itt a törvény lefektet különböző kapcsoló tényezőket, és a felek csak az ezek által meghatározott jogok közül választhatnak.